

Rasanens, Martti

580 GABAIN, A. von and PRETSAK, O.
Zum 60. Geburtstag Martti Rasanens
(26. 9. 1893). *Ural-Alt. Jhb.* 26 (1944),
pp. 123-125

Haberleşme üyelerimiz: 2

MARTTI RÄSÄNEN

Türk Dil Kurumu'nun 25. yıl dönümünde Yönetim Kurulumuzca Kurumumuzun haberleşme üyeliğine seçilen bilginler arasında tamnmış Finlândiya'ya türkolog Prof. Martti Räsänen de vardır.

Türkoloji alanındaki verimli çalışmalarıyla tamnmış olan Prof. Räsänen 1893 te doğmuştur. Üniversite öğrenimini Helsinki'de sona erdirdikten sonra, Räsänen bilgi ve görgüsünü arttırmak üzere türlü Avrupa ülkelerinde çalışmış, bu arada Budapeşte ve Berlin gibi tamnmış türkoloji merkezlerinde bir süre kalarak Macar ve Alman türkologlarından yararlanmak fırsatını bulmuştur.

Bundan başka, Räsänen yurdumuzu da ziyaret etmiş ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde diyalektoloji araştırmaları yapmıştır. Helsinki Üniversitesinde görev alan bilgin, birbirini takibeğen değerli yayınlariyle haklı bir ün kazanmıştır. Bu çalışmalarına dayanılarak Räsänen Helsinki Üniversitesi türkoloji profesörlüğüne tayin edilmiştir. Prof. Räsänen'in sürekli çalışmaları sonunda Finlândiya'da türkoloji alanında büyük bir gelişme kaydedilmiştir.

Prof. Räsänen'in türkoloji alanındaki ilk çalışması 1920 de çıkmıştır. *Die tschuawassischen lehnwörter im tscheremissischen* (Mémoires de la Société Finno-

Ougrienne XLVIII, XVI+276 s.) adını taşıyan bu çalışmasıyla yazar, sağlam bir bilgiye sahip olduğunu ispat etmiştir. Räsänen 1923 te çıkan *Die tatarische lehnwörter im tscheremissischen* (Mémoires de la Société Finno-Ougrienne L, 99 s.) adlı çalışmasında da aynı konu üzerinde durmuştur.

Räsänen daha sonra da bu konu üzerinde çalışmaktan geri durmamış ve bu alanda yeni birtakım yazılar daha yazmıştır. Örnek olarak 1933 te çıkan *Tscheremissische u. a. Etymologien* (Mémoires de la Société Finno-Ougrienne LXXVII, 360 - 364) adlı yazısıyla 1935 te çıkan *Türkische lehnwörter in den permischen sprachen und im tscheremissischen* (Finnisch-ugrische Forschungen XXIII, 103 - 107) adlı yazısını gösterebiliriz. Bunlara ek olarak 1936 da çıkan *Tscher. jandar 'klar; Flasche' und etwas von der Geschichte des Glaces und des Bernsteins* (Nyelvtudományi Közlemények L, 386 - 389) veya *Neue tscheremissische und tschuawassische wörterbücher nebst etymologien auf grund derselben* (Finnisch-ugrische Forschungen Anzeiger XXIV, 45 - 54) gibi yazıları da zikredilebilir. *Wortgeschichtliches zu den sprachen der Wolga-völker* (Finnisch-ugrische Forschungen XXVI, 125 - 143), *Der Wolga-bolgarische Einfluss im Westen im Lichte der Wortgeschichte* (Finnisch-ugrische Forschungen XXIX, 190 - 210) gibi yazıları da aynı konulara tahsis edilmiştir.

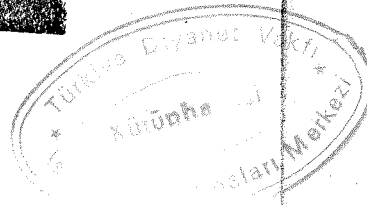
Türk dilleri ile Fin-Oğur dilleri arasındaki bağlar sorusu ile ilgili olarak Räsänen Çuvaşça üzerinde de durmuş ve Heikki Paasonen'in toplamış olduğu Çuvaşça gereçleri 1949 da Eino Karahka ile birlikte bastırmıştır (*Gebräuche und Volksdichtung der Tschuawassen: Mémoires de la Société Finno-Ougrienne* XCIV, VI + 381 s.)

Anadolu ağızları da Räsänen'in çalışmalarında büyük bir yer tutar. Seçkin bilginin yurdumuzda diyalektoloji araştırmaları yaptığını yukarda belirtmiştik. İşte bu araştırmaları sonunda Räsänen, 1926 dan başlayarak, bu alanda birçok güzel yayımlar ortaya koymuştur. Anadolu'da tesbit ettiği manileri 1926 da *Eine sammlung von mäne-liedern aus Anatolien* (Journal de la Société Finno-Ougrienne XLI, 2. 60 s.) adı altında bilim çevrelerine sunduktan sonra, 1931 de *Chansons populaires turques du Nord-Est de l'Anatolie* (Studia Orientalia IV, 2. 51 s.) adlı araştırmasını vermiştir. Bu araştırmalardan sonra 1933 te *Türkische Sprachproben aus Mittel-Anatolien* (Studia Orientalia V, 2. 151 s.) adlı eser çıkmıştır. Bu eserde Sivas ilinde topladığı gereçler yer almıştır. Bu eserin 1935 te çıkan ikinci bölümünde (Studia Orientalia VI, 2. 106 s.) yazar Yozgat ili ağızı üzerinde durmaktadır. Aynı eserin üçüncü bölümü 1936 da çıkmıştır (Studia Orientalia VIII, 2. 130 s.) Bu bölümde Ankara, Kayseri, Kırşehir, Çankırı ve Afyon illeri ağızları ele alınmaktadır.

Prof. Räsänen'in bu çalışmaları Anadolu diyalektolojisi alanında büyük bir kazançtır. Sağlam bir fonetik kültürüne sahip olan yazarın bu yayınları bu alanda çalışmak isteyenler için güzel bir örnektir.

Prof. Räsänen, Türk fonetiği ile ilgili türlü soruları da işlemiştir. Burada *Beiträge zur Frage der türkischen Vokalharmonie* (Journal de la Société Finno-Ougrienne XLV, 3. 10 s.), *Über die langen vokale der türkischen lehnwörter im un-*

29 MAYIS 1995

0.790

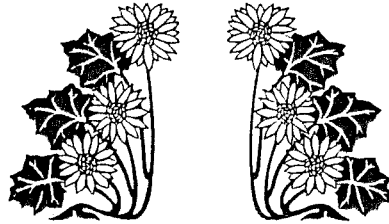

Alâaddin ESER

Finlandiyalı Bir Türkolog: MARTTI RÄSÄNEN HELSİNKİ'DEN ORTA-ANADOLU'YA

Türk dili şive özelliklerinin araştırmasına yabancı türkologların öncülük ettiklerini sanırım. Konumuz olan Räsänen'den önce Thury Jozsef (1885), Kunoş (1896), Tadeusz Kowalski (1928)¹, vb. bu konularda araştırmalar yapmışlar, eserler yayınlamışlardır. Kowalski aynı zamanda Balkan ülkelerinde de aynı konuda çalışmalarda bulunmuştu². H. Seraja

04 EKİM 1994

1) Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED)'nin 1949 tarihli III. cildinin 3-4 sayısındaki "Prof. Tadeusz Kowalski'nin Aziz Hattırasına" çıkarılmıştır. Dergi'de 245-252. sayfalardan sonra, 253-255. sayfalarda eserlerinin adları verilmiştir.

2) Bu eserlerden bazıları:

I) Karaimische Texte Im Dialekt von Troki. Krakowie 1929. LXXIX, 311 s.

II) Les Turcs et la Langue turque de la bulgarie du Nord-Est. Krakowie 1936. 28 s. Bu kitap, bir tebliğ olarak Leyden Uluslararası Müsteşrikler Kongresinin Ön ve Orta-Asya bölümünde, 10 Eylül 1931 tarihinde müellif tarafından okunmuştur. Tebliğ burada bazı notlar ilâvesi ile biraz genişletilmiş olarak çıkıyor. (TDED, aynı sayı, s. 477, not 1), sonradan, adını andığımız kitap halinde basılan bu tebliğ "Kuzey-Doğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili" adı ile Ömer Faruk Akın tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (a. dergi, a. sayı s. 477-500).

III) Zur Semantischen Funktion des plural suffixes "Lar, Lâr" in den Türk-sprachen. Krakow 1936, 34 s.

IV) Sir Aurel Stein's Sprachaufzeichnungen im Äinallu Dialekt aus Süd Persen. Krakow 1936, 68, 111 b.

TTK Belleteri, c. XLI / 164.

Ekim-1977, s. 749-764.

Orta / 1977
Kütüphanede Mevcut

D. 137

D 4 AGUSTOS 1993

Nekroloji :

MARTTI RÄSÄNEN

25.6.1893 - 7.9.1976

HÂMÎT ZÜBEYR KOŞAY

I. Geçen yılın Eylül ayında Finlandiya'lı büyük dil bilgini ve gerçek Türk dostu Martti Räsänen sessizce bengülüğe göçüp gitti. O Fin kavimleri ile Türklerin aynı menşeden geldiğini bilim yolu ile isbata çalışan bir türkolog idi. Kendisi ile Macaristan'da tahsilde bulunduğum sırada tanışmıştım. 1925 de Fin-Ugor bilim derneği bursu ile, Anadolu'daki ağızları incelemek üzere Türkiye'ye geldiğinde Hars, âsarı-atika ve kütüphaneler müdürü sıfatıyla, eski dostu kılavuzluk etmem gerekiyordu. O tarihlerde Ankara'da otel bulmak güç olduğundan, Samanpazarı semtinde, Maarif Bakanlığının memurları için kiraladığı yarı ahşap evde kendisine yer ayırttım. Hars dairesi eski Sultanî'nin bahçesindeki barakalarda bir kaç oda işgal ediyordu. Kadrosu hademelerle birlikte yedi-sekiz kişiden ibaretti. M. R. gibi biz de, yukardan aldığımız irşada göre, yurt sahası çerçevesi içinde anketlere dayanarak ulusumuzun kültürüne dair bilgi topluyor, yarınım Müze ve Kütüphaneleri için parlak programlar hazırlıyorduk. Yokluk içinde, bir bakanlığın zor başarabileceği sorunlarla meşgul olduğumuzu gören Martti Räsänen bir aralık "Sizin her parmağınızda on iş var" demekten kendini alamadı.

Onu başta, Anadolu Türkü ile doğrudan doğruya temas sağlaması için, bir tavsiye ile Vezirhan'a, rahmetli arkadaşım Sedat Zaim yanına gönderdim. Sedat Zaim Bey Macaristan'da tahsil görmüş tarım uzmanı ve Devlet Demir Yolları Bahçeler Müfettişi idi. M. R. Orta Anadolu halk ağzına dair ilk malzemeyi burada, Zaim beyin evinde hizmet gören Ayşe adlı bayandan derledi. Aynı yıl Hars dairesi müfettişi, İsviçre'de yüksek tahsilini yapan terbiyecisi ve folklorcu rahmetli Bilâl Aziz Yanıkoğlu ile birlikte Doğu Karadeniz bölgesine gitti. Orada maniler topladı. "Eine Sammlung Von Mani-Liedern aus Anatolien" adlı eseri Helsinki'de Sociéte Finno-Ougrienne'nin dergisi sayı 41 1926 da yayımlandı. Bunlar almanca tercümesi